

ISKUSTVA I REZULTATI UDRUŽENJA VJEROUČITELJA KANTONA SARAJEVO I STAV O UDRUŽIVANJU VJEROUČITELJA NA NIVOU DRŽAVE BIH

Zijad OKANOVIĆ

Sažetak

Vjeronauka je u škole uvedena početkom 90-ih godina. U proteklom periodu, vjeronauku su predavali i oni koji su bili stručno osposobljeni i oni koji nisu bili stručno osposobljeni. Međutim, danas kada imamo uglavnom stručno obrazovan kadar koji može odgovoriti svim zahtjevima moderne, kvalitetne i kreativne nastave, postavlja se pitanje i organiziranosti vjeroučitelja u organizaciju koja će imati svoj vertikalni i horizontalni ustroj. Vjeroučitelji su u međuprostoru između Islamske zajednice i škole kao javne ustanove. Zbog specifičnosti položaja u kojem se nalaze, sve više se osjeća potreba organiziranog djelovanja i nastupanja i prema Islamskoj zajednici i prema državi.

Ključne riječi: vjeroučitelji, vjeronauka, Islamska zajednica, javne ustanove, škole, udruženje vjeroučitelja

O Udruženju vjeroučitelja Kantona Sarajevo

Udruženje vjeroučitelja Kantona Sarajevo je organizirano kao Udruženje građana koje je dobilo pismenu preporuku i podršku za osnivanje od Rijaseta IZ u BiH¹. Ovakav vid udruživanja vjeroučitelja u Kantonu Sarajevo je polučio rezultate uzimajući u obzir specifičnosti grada koji je teritorijalno homogeniziran i gusto naseljen. Da li bi ovakav vid organiziranja bio adekvatno rješenje na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine je pitanje za analizu.

Kada je 2006. god. Udruženje vjeroučitelja formirano, mi smo imali nekoliko ciljeva koje smo postavili, od kojih su dva bila prioriteta. Prvenstveno nam je bio cilj da pomognemo vjeroučiteljima da nastavu vjeronauke izvode kvalitetnije i da se okruženju u kojem radimo i djelujemo predstavimo kroz općekorisne projekte.

Kada je u pitanju vjeronauka i pomoć vjeroučiteljima, ne samo u Kantonu Sarajevo već i šire, mi smo pokrenuli web stranicu Udruženja vjeroučitelja koju smo koncipirali tako da bude servis za vjeroučitelje. Da vjeroučitelji pomažu jedni drugima. Neki vjeroučitelji su imali već urađene didaktičke materijale koje su prije toga nudili VPS Rijaseta IZ i oni su odbili to štampati. Sakupili smo te materijale, sabrali tekstove koji su objavljeni u stručnim časopisima, a koji mogu biti od pomoći vjeroučiteljima, postavili nekoliko pisanih priprema za realizaciju nastavnog sata i uputili poziv vjeroučiteljima da nam se javljaju i šalju svoje radove. Osluškiivali smo vjeroučitelje i pokušavali ponuditi materijale koji će im biti od koristi. Web stranica je za nepunu godinu dana postala nezaobilazno mjesto u virtualnom svijetu svima onima koji su tražili i željeli da unesu novine i kreativnost u nastavu vjeronauke.

Udruženje vjeroučitelja je 2010. godine napravilo redizajn stranice i preimenovalo je u Edukativni web portal *vjeroucitelji.ba*. Želja nam je bila da se otvorimo prema svim vjeroučiteljima i da vjeroučitelji ovaj web portal osjećaju kao svoj, da šalju svoje materijale i da koriste materijale svojih kolega. Međutim, puno više je onih koji žele da uzmu ponuđene materijale od onih koji su nudili i slali svoje vlastite. Kuriozitetan je

¹ Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svojoj 19. redovnoj sjednici, održanoj 31.08.2006., odnosno 7. ša'bana 1427. h.g. rješavajući po zahtjevu Inicijativnog odbora za osnivanje Udruženja vjeroučitelja Kantona Sarajevo donio sljedeći zaključak: *Rijaset podržava formiranje Udruženja vjeroučitelja Kantona Sarajevo, kao Udruženja građana koje će svojim aktivnostima doprinosti afirmaciji vjeronauke u školama i rješavanju problema vjeroučitelja sa kojima se oni suočavaju u obavljanju nastavnog procesa u ovoj oblasti.*

podatak da za ovih nekoliko godina postojanja ove web stranice niko od kolega vjeroučitelja koji rade u srednjim školama nije poslao pripremu sa nastavnim sadržajem za srednju školu.

Udruženje vjeroučitelja Kantona Sarajevo je za protekle četiri godine postojanja realiziralo veći broj projekata. O Udruženju su pisali Islamske informativne novine Preporod, Saff, web portal depo.ba, Muallim, oglašavali smo se saopćenjima i reakcijama u medijima. Uradili smo i realizirali niz općekorisnih projekata. Samo ćemo ih taksativno nabrojati:

- U saradnji sa Muftijstvom sarajevskim, povodom 31. maja, dana nepušača, raspisali smo konkurs u svim osnovnim i srednjim školama Kantona Sarajevo u likovnim i literarnim radovima na temu „Pušenje ubija“, zatim organizirali izložbu prispjelih radova u Kuršumliji medresi i uručili nagrade najuspješnijim učenicima.
- Organizirali simpozij u amfiteatru FIN-a o temi „Vjeronauka u odgojno-obrazovnom sistemu u BiH“
- Raspisali i realizirali konkurs za najbolju Pisanu pripremu za realizaciju nastavnog sata
- I projekt na koji smo posebno ponosni „Pomoć bolesnoj djeci bolnice Koševo“. Članovi Udruženja vjeroučitelja dva puta sedmično posjećuju bolesnu djecu i druže se s njima, i pokušavaju bar na trenutak da im ublaže bolesničke dane.

Važnost ovakvih projekata je za vjeroučitelje kao nosioce aktivnosti veoma bitan. Sve gore nabrojano smo uradili preko projekata na koje smo aplicirali od općina do Federacije. Ono što želimo napomenuti je da Udruženje vjeroučitelja još uvijek nema svoj adekvatan prostor u kojem bi se okupljali i realizirali svoje ideje i zamisli još bolje i kvalitetnije. Muftijstvu sarajevskom smo još prije dvije godine uputili pisanu molbu da nam pomogne u dobijanju adekvatnog prostora za rad Udruženja, međutim, do danas nismo riješili taj problem.

Na koji način organizirati vjeroučitelje na nivou države

O samom načinu organiziranja treba krenuti od činjenice da teritorijalna organiziranost države Bosne i Hercegovine se ne poklapa sa

teritorijalnom organizacijom Islamske zajednice u BiH. Kantoni u Federaciji su nadležni za obrazovanje, u RS je to entitet, a u Brčkom je u nadležnosti administracije Distrikta. U strukturi IZ, muftijstva su ta koja su nadležna za vjeronauku. Ali imamo situaciju da neka muftijstva (Tuzlansko muftijstvo) pokrivaju Tuzlanski kanton, Brčko distrikt i dio teritorije RS-a. Mi smatramo da bi vjeroučitelji trebali formirati svoja udruženja na teritorijalnom nivou ministarstava obrazovanja kojima pripada, jer je vjeronauka predmet koji se izučava u državnim školama. Svi zakoni, propisi, polaganje stručnih ispita, organiziranje Stručnih aktiva, organiziranje seminara, nadzor uposlenika ide preko ministarstva obrazovanja ili prosvjetno-pedagoških zavoda ako postoje pri ministarstvu. U nekim dijelovima BiH dio ovih poslova je preuzela IZ, odnosno muftijstva (organizacija seminara, stručni nadzor). Vlada jedno opće šarenilo i iz tog razloga Islamska zajednica bi trebala da uspostavi partnerski odnos sa vjeroučiteljima i ministarstvima obrazovanja na svim nivoima. Sa vjeroučiteljima zato što su vjeroučitelji izvršioци nastavnih planova i programa koje donosi Islamska zajednica, uostalom, ona ih je i školovala i dala im saglasnost za rad u školama, a sa ministarstvima obrazovanja zato što su vjeroučitelji na platnim spiskovima državnih institucija (budžetski korisnici).

Kome su potrebni udruženi vjeroučitelji?

Ono što je važnije od načina udruživanja vjeroučitelja jeste pitanje kome su potrebni organizirani vjeroučitelji? Vjeroučiteljima, Islamskoj zajednici ili državi. Po logici stvari, organizirani vjeroučitelji bi bili potrebni svima. Oni bi bolje, brže i lakše ostvarivali svoja prava i u strukturama IZ i u strukturama ministarstava kojima pripadaju kao uposlenici, jer su konektovani i na jedne i na druge. Po dosadašnjem iskustvu Udruženja vjeroučitelja Kantona Sarajevo, udruživanje vjeroučitelja je višestruka korist za sve.

Ko je odgovoran što se vjeroučitelji nisu do sada organizirali bolje? Odgovornost je prvenstveno na vjeroučiteljima, a dijelom i na Islamskoj zajednici. Vjeroučitelji bi se morali organizirati zato što će na taj način moći lakše ostvariti svoja prava i u Islamskoj zajednici (nema ih u Ustavu IZ) i u ministarstvima obrazovanja kojima pripadaju. Islamskoj zajednici bi organizirani vjeroučitelji mogli pomoći u iskazivanju potreba koje oni imaju, a koje bi IZ trebala da servisira.

Međutim, stanje je tako da niko nije posebno zainteresiran za organizovane vjeroučitelje.

A evo i razloga za ovakvu tvrdnju. Veoma je malo natpisa i inicijativa u medijima od strane vjeroučitelja o aktivnostima udruživanja. Nekoliko se puta oglasio naš kolega Semir Dedić i nudio neke inicijative, ali su još uvijek bez konkretnih rezultata. A gdje su ostali vjeroučitelji? Da li su zainteresirani za krovnu organizaciju, da li dovoljno promoviraju svoj rad, a vjeroučitelji odlično obavljaju svoj dio posla u školama. To pokazuju rezultati i brojnost učenika u procentima. Kada pogledamo časopise unutar IZ vidjet ćemo da je za aktivnosti vjeroučitelja iz škola posvećeno veoma malo prostora. Naravno, nije do uređivačke politike časopisa i novina već je do angažiranosti vjeroučitelja i želji da svoj rad predstave. Sama činjenica da su vjeroučitelji nakon 15-ak godina rada u školama organizirani u udruženje ili aktiv u samo dva kantona ili muftijstva govori o inertnosti vjeroučitelja kada se radi o organiziranom djelovanju (postoji samo jedno udruženje).

Islamska zajednica i vjeronauka

Od ponovnog uvođenja vjeronauke u obrazovni sistem BiH vjerske zajednice su dobile i zadatak da vode, pripremaju i nadziru nastavne planove i programe, udžbenike i kadar koji su obrazovali. Islamska zajednica je u samom početku dala veoma veliki doprinos i to je prilično kvalitetno uradila, ali nakon 15-ak godina postojanja vjeronauke odnos IZ prema vjeronauci je takav da rade ono što je neophodno. Islamskoj zajednici odgovara da ima što manje obaveze prema vjeroučiteljima i zadovoljava se sa minimumom podrške koju pruža vjeroučiteljima. Navest ću samo neke činjenice da bih potkrijepio ovaj stav. IZ jedva uspijeva da godinu za godinu pripremi nastavni plan i program za devetogodišnje obrazovanje, izda udžbenik za taj razred (ove godine je to sedmi razred devetogodišnjeg obrazovanja), pošalje svog predstavnika na teren da prisustvuje na seminarima za vjeroučitelje i vjerujemo da ima još aktivnosti oko vjeronauke koje vodi za koje vjeroučitelji ne moraju znati, jer nije u njihovoj nadležnosti. Ovaj dio posla i pripada IZ, jer je u njenoj nadležnosti sve nabrojano, ali da li je to dovoljno da bismo imali kvalitetnu nastavu vjeronauke. Odgovor glasi da nije. Trebalo bi napraviti inventuru i nakon 15 godina odgovoriti na neka pitanja. A to su:

- Zašto se Nastavni plan i program za devetogodišnje osnovno obrazovanje, a i udžbenici rade i pišu godinu za godinu, a ne trijadu po trijadu kako je uobičajeno
- Zašto i poslije 15 godina nema udžbenika za srednju školu (osim za prvi razred, izašao u toku školske 2009/2010. školske godine)
- Zašto IZ nema standarde za izradu udžbenika, prihvatajući standarde Ministarstva obrazovanja nadograđene za potrebe i specifičnosti predmeta vjeronauka.
- Zašto do sada izdati udžbenici nisu usaglašeni terminološki (npr. prijevod Kur'ana se koristi od nekoliko prevodilaca,...)
- Zašto IZ nije osmislila, napravila i izdala ni jedan pomoćni didaktički materijal za vjeronauku na bilo kom nivou
- Kakva je uloga Vijeća za vjeronauku koje je formirano od strane Rijaseta IZ i koji su rezultati njihovog djelovanja za protekli period
- Zašto u proteklih 10-ak godina od strane Rijaseta IZ nije organiziran ni jedan naučni skup o vjeronauci
- Zašto IZ nije napravila istraživanje o učincima i postignutim rezultatima vjeronauke u proteklom periodu, ne o brojnosti učenika već o kvalitetu nastave (povratnu informaciju od roditelja...)
- Zašto nevladine organizacije štampaju i distribuiraju pomoćne didaktičke materijale (Ženski edukacioni centar Nahla je podijelila hiljadu kompleta vjeroučiteljima didaktičkog materijala koji se može koristiti u nastavi vjeronauke, što je za svaku pohvalu) a zašto to nije uradila IZ ni jednom u proteklom periodu.
- Zašto se za pisanje udžbenika više ne raspisuje konkurs (posljednji put je konkurs raspisan za udžbenik za četvrti razred devetogodišnjeg obrazovanja)

Ako će organiziranje vjeroučitelja na nivou države pomoći ili inicirati u rješavanju ovih i sličnih pitanja za vjeronauku, u tom slučaju vjeroučitelji treba da se organiziraju što prije i daju svoj doprinos u kreiranju bolje i kvalitetnije nastave vjeronauke, da kažu svoje stavove, iznesu svoja mišljenja i zahtijevaju od IZ ono što im je potrebno.

Partnerski odnos vjeroučitelja i Islamske zajednice

Zbog svega navedenog IZ sa vjeroučiteljima mora u budućnosti graditi partnerske odnose. To znači da vjeroučitelji moraju biti organizirani sa jasnim ciljevima i zahtjevima prema IZ, a IZ treba i mora uvažiti specifičnost odnosa i uspostaviti partnerske odnose oslušujući vjeroučitelje i roditelje koje su to potrebe koje treba zadovoljiti u realizaciji projekta koji se zove vjeronauka u javnim ustanovama. To traži jednu senzibilnost odnosa za šta do sada nismo imali adekvatnu klimu u odnosima IZ – vjeroučitelji – djeca (roditelji) – odgojno-obrazovne Javne ustanove.

Oganizacija vjeroučitelja na državnom nivou je samo jedan od zadataka koje treba uraditi po pitanju cjelokupnih odnosa i brige IZ o predmetu vjeronauka.

Postavlja se pitanje daljnjeg razvoja islamske vjeronauke.

Za kvalitetan razvoj potrebno je napraviti nekoliko iskoraka.

Kratkoročno, u naredne tri godine treba:

- Sagledati i analizirati trenutno stanje vjeronauke, uključujući novi nastavni plan i program, udžbenike i kadar.
- Uvezati vjeroučitelje na cijeloj teritoriji BiH u jedinstveno udruženje (odabрати najpovoljnije rješenje s obzirom na organizacionu strukturu države – ministarstva obrazovanja i organizacionu strukturu IZ)
- Uraditi istraživanja o učinku vjeronauke (povratna informacija od roditelja)
- Napraviti strategiju razvoja predmeta Islamska vjeronauka za narednih deset godina

Zaključak

Vjeronauka u javnim odgojno-obrazovnim ustanovama je elementarno pravo svakog pojedinca u društvu i lični izbor svakog roditelja. Pošto su vjeroučitelji dobili amanet da djecu koja to žele podučavaju stilu i načinu života u odgojno-obrazovnim ustanovama koji se zove islamski način života, moraju to raditi odgovorno, profesionalno i sa puno ljubavi. Organiziranje vjeroučitelja na državnom nivou bi bila korist za sve članove društva, a prvenstveno za učenike

kojima predajemo, jer bi kvalitet nastave sigurno bio bolji. Udruženi i organizirani vjeroučitelji bi mogli razmjenjivati iskustva između sebe i organizirano nastupati prema Islamskoj zajednici i državi. Islamska zajednica bi u organiziranim vjeroučiteljima imala partnera od kojeg bi primala impulse i informacije kako bi mogla pružiti

kvalitetan servis vjeroučiteljima, jer su oni izvršili ono što Islamska zajednica osmišljava kroz Nastavne planove i programe i udžbenike. Na kraju, i država bi imala korist, jer bi imala kvalitetan i organiziran kadar za predmet Islamska vjeronauka, koji bi odgovorili svim zahtjevima vremena i prostora na kojem živimo.

Summary

EXPERIENCE AND RESULTS GIVEN BY KS RELIGIOUS STUDIES TEACHERS ASSOCIATION ON UNITING ON BH STATE LEVEL

Zijad Okanović

Religious studies were introduced to the schooling system in the beginning of 1990s. In the past, religious studies were taught by both qualified and non-qualified teachers. However, today, when we have qualified staff that can meet up with all the requirements of modern, quality and creative teaching, there is a question of how to establish a systematic, on both the vertical and horizontal level, organisation that would unite all the religious studies teachers. Religious studies teachers are in between the Islamic Community and the school as a state-governed institution. Due to their specific status, there is a growing need to act as an association when co-operating with both the Islamic community and the state.

Key words: religious studies teachers, religious studies, Islamic Community, state-governed institutions, schools, religious studies teachers association

الموجز

جّارب ونتائج جمعية مدرسي التربية الدينية في إقليم سراييفو
والرأي حول جّمع مدرسي التربية الدينية
على مستوى البوسنة والهرسك

زياد أوكانوفيتش

أدرجت مادة التربية الدينية في المدارس في بداية التسعينيات من القرن الماضي. وقد اشتغل في تدريس التربية الدينية في الفترة الماضية. من يحملون مؤهلات علمية لذلك. ومن لا يحملون تلك المؤهلات. لكن اليوم. ومع وجود العدد الكافي تقريبا من الكوادر المتعلمة والمؤهلة التي يمكنها تلبية كافة متطلبات التدريس الإبداعي والجيد والحديث. فإن السؤال المطروح هو: كيف يتم تنظيم مدرّسي التربية الدينية في جمعية ذات نظام عمودي وأفقي. إن مدرّسي التربية الدينية يشغلون موقعا وسطا بين المشيخة الإسلامية والمدارس التي تمثل مؤسسات عامة. وبسبب خصوصية هذا الموقع الذي يشغلونه. فإن الحاجة تشد أكثر فأكثر إلى العمل والتعامل المنظم مع المشيخة الإسلامية ومع الدولة. على حد سواء

الكلمات الرئيسية: مدرّسو التربية الدينية. التربية الدينية. المشيخة الإسلامية. المؤسسات العامة. المدارس. جمعية مدرّسي التربية الدينية